

Summæ Theologicæ Scholasticæ Et Moralis In Qvatuor Partes Distributæ Pars ...

In qua de Virtutibus in Communi, & Theologicis, Fide, Spe & Charitate, nec
non Virtutibus Cardinalibus, præsertim Justitia & Jure, ac Religione
ceterisq[ue] annexis, & Vitiis Oppositis in particulari breviter & dilucidè
tractatur

Herincx, Wilhelm

Antverpiæ, 1663

Quæst. III. De Cooperantibus ad Furtum vel Damnum, ac Obligatione
consequenter Restituendi?

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72941](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72941)

talis est res, quæ elocari consuevit. Quod addo: nam aliàs potius pretium illud ad fructum industriæ, quam ipsius rei referri videtur: ut si fur elocet nummos furtivos ad ostendendum. Idem de pretio elocationis torquis aurei docet verisimiliter Navarrus c. 17. n. 25. Sed cum torques aurei, uti vasa argentea, satis usitate elocentur pretio, videtur pretium illud inter fructus rei enumerandum, adeoque domino reddendum. Sententia tamen Navarræ locum habere poterit, quando dominus est vir dives, cui ejusmodi pretia putetur reputare tamquam vilia. Similiter restituendi sunt fructus non percepti, si eos dominus suâ curâ fuisset percepturus, ut patet ex c. Gravis, de restitut. spoliat. Ratio est: quia fur seu iniquus possessor suâ injustâ detentione est domino causa lucri cessantis.

Vii & non percepti à fure, sed percipiendi à domino.

36. Petes I. Quid si fur suâ industriâ rem fecerit meliorem, quam dominus fecisset, suâ tamen negligentia perceptit pauciores fructus, quam dominus re tum sibi restituta fuisset percepturus? Resp. in rigore verius est teneri ad ampliores illos fructus domino restituendos: quia fur non restituendo rem melioratam, quando debuit, est causa damni, quod scilicet dominus non percepit fructus ex re sua, quos erat percepturus.

37. Petes II. Ad quam restitutionem teneatur qui intulit damnum in re crescente, v.g. vastavit segetem nunc æstimatam centum, valituram in mense ducentis florenis, occidit pullum æquinum nunc valentem viginti, post biennium valiturum centum? Resp. non teneri amplius restituere, quam res judicio prudentum spectatis circumstantiis tunc valebat. Nam restitutio damni tantum est faciendâ secundum æqualitatem prudentum judicio taxandam: seges autem vastata v.g. omnibus consideratis tunc tantum valebat centum florenis, ergo solum centum restituendi sunt.

Nec obstat, quod dominus intenderet rem servare quousque perfecta esset, neque illam eo pretio vendere voluisset: inde enim non sequitur majus esse damnum, sed majorem injuriam, pro qua secluso damno, non debetur restitutio.

QUESTIO III.

De Cooperantibus ad Furtum vel Damnum, ac Obligatione consequenter Restituendi?

I.

An peccent Cooperantes, & quot sint?

38. COOPERANTES ad grave furtum vel injustam damnificationem graviter

peccare, ratio naturalis satis dicitur. Quoniam (ut utar verbis Apostoli quæ ad Rom. I. subdit post varia vitia enarrata) qui talia agunt digni sunt morte: & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus, adeoque cooperantur operantibus. Unde alibi Scriptura graviter redarguit, currentem cum fure Psal. 49. Socios furum Isaiâ I. Et Proverb. 29. dicitur: Qui cum fure participat, odit animam suam.

justam damnificationem graviter peccant.

Novem autem sunt modi cooperandi ad actionem aliquam, signanter injustam; quorum sex priores sunt positivi, tres posteriores autem negativi seu privati, sequentibus verbis comprehensi.

Novem modi cooperandi re-consentur.

- Inssio, Consilium, Consensus, Palpo, Recursus, Participans, Mutus, Non Obstant, Non Manifestans.

§. II.

De Mandante.

MANDANS, sive expressè opus v.g. famulo injungendo, sive tacitè & implicitè, dicendo v.g. gratum mihi obsequium fieret, utinam quis id pro me faceret &c. est indubiè causa damni injusta, si inde alter moveatur, & exequatur opus injustum. Si autem damnum reipsâ non sequatur, peccat nihilominus mandans, sed non tenetur ad restitutionem.

39. Mandans qui peccat & tenetur ad restitutionem.

Uti etiam si mandatum in opus subsecutum non influxerit, puta quia alter non fuit motus à mandato, sed sponte suâ perfectè determinatus, mandato neglecto, opus fecit, dicendo v.g. Non curo mandatum tuum, non indigeo &c. sic enim mandans non est causa efficax seu efficiens damni præsentis, etsi affectivè, seu quantum est ex parte affectûs conetur ipsum causare. Idemque est secundum Doctores communiter, si mandatum tempestivè & seriò revocetur, atque adeò revocatio tamquam seria mandatario innotescat: cò quod mandatum non moveat aut influat, nisi quatenus ligat & veluti stringit mandatarium; quod totum tollitur per revocationem. Si tamen revocatio mandatario non innotescat, aut sit oblivioni tradita, aut aliter credat non esse seriam, sed curialem, & ad satisfaciendum nonnullis simulatam, manet causa damni prius data, cum obligatione eadem.

Quid si in damnum non influxerit mandatum.

Quid si revocatum.

Petes, an teneatur in qualitate mandantis, qui ratum habet opus, v.g. homicidium, incendium &c. suo nomine factum, arg. Reg. 10. jur. in 6. Ratihabitionem retrahit, & mandato non est dubium comparari? Et consonat Reg. 60. ff. de Reg. jur. Resp. cum communi sententia Neg. quia verè non influxit talis in damnum; quod non potest à subsequenti ratificationis influxu pendere, Regula autem Juris respicit,

40. Ratum habens malefictum suo nomine paratum non tenetur in qualitate mandantis.

respicit, quantum ad præfers applicata, forum externum, in quo talis puniretur, quasi qui mandavit maleficium. Aliàs fictione juris respicit præteritos v. g. Contractus, & quædam aliæ, quæ ratificari interdum juxta dispositionem jurium (de quibus Jurisperiti) possunt per consensum subsequentem, & cujus tunc quasi de novo fiunt: non autem respicit naturalem obligationem restituendi damnnum præteritum. Si autem nomine proprio alter opus fecisset, ratihabitio subsequens, quæ quis ipsum approbet alieno nomine factum, multò minus cenferi potest causa damni obnoxia restitutioni: nam *ratus quis habere non potest, quod ipsius nomine non est gestum*, ut habet *Regulæ juris in 6.* Neutro etiam casu irregularitas ob homicidium ratihabitum incurritur: etsi absolute potuisset Ecclesia illam jure inflixisse, & de facto inflictam in priori casu nonnulli fuerint arbitrati contra plerisque alios.

Multò minus, si factum non fuerit nomine ipsius.

An sequatur irregularitas in materia homicidii.

41. Objectioni satisfi.

Dices, sicut præcedens mandatum, sic prævisa & sperata ratihabitio movit voluntatem delinquentis, ut nomine alterius homicidium v. g. committeret: ergo æter utrobique est causa moralis homicidii. Resp. Neg. Conf. Nam si sufficeret ratihabitio sperata objectivè delinquentem movens instar causæ finalis, eadem sufficere deberet, et non subsequeretur; cum nihilominus in spe & intentionaliter proposita moverit delinquentem. Requiritur igitur actio libera & concursus in ratione principii moralis ipsius actionis alienæ, ut hæc mihi imputetur tamquam causæ efficaci damni & restitutioni obnoxia. Alioquin etiam securura fortè approbatio delicti ab aliquo etiam nomine proprio patrati posset similiter objectivè excitare delinquentem; nec tamen idcirco consequens approbatio constituit cooperationem ad delictum præteritum restituendi obnoxiam.

§. III.

De Consulente.

42. Consulens quomodo tenetur ad restitutionem.

Consilio revocato quando non tenetur.

CONSULENS quod etiam spectat promissa faciens, animans, obsecrans, instruens &c.) tenetur, sicuti mandans, quando scilicet ex consilio dato quis movetur & facit opus injustum; aliàs non. Quod si consilium tempestivè revocetur, censet *Petrus Navarra* & alii idem de hoc generatim dicendum, quod de mandato. Quæ sententiæ, etsi *Lessius c. 13. dub. 3.* & aliis non improbabiliis videantur, & locum queat habere, quando consilium fuit falsum seu falso fundamento, solive auctoritati extrinsecæ consentis innixum, sinceritalque revocantis, ac veritas ipsa sufficienter innotuit (cum tunc cesset omnis influxus ponitceptus à consulente, sic ut ejus consilium deinceps non possit alterum movere,

sed mera, malitia) nihilominus ex communiori Doctorum sententia (quam tenet idem *Lessius, Wiggers, & alii passim*) quando datum est consilium verum, ostendendo v. g. utilitatem consequentem &c. non sufficit ostendi malitiam operis, sed debet alter persuadere, ne, non obstante priori consilio, procedat: eò quod aliàs videatur manere influxus prioris consilii, veluti motivum operandi id, quod per consilium fuit suggestum, adeoque opus subsequi ex vi prioris consilii: debetque prævidere consultor periculum, ne postea non foret in potestate sua tollere causam damni semel datam. Simili modo non liberatur ab onere restitutionis, qui alterum docuit artes nocendi, dedit instrumenta ut noceat &c. etsi postea significet se facti poenitere, si nihilominus alterum reipsa à malo non avertat. Aliud apparet in mandante: nam ratio mandati consistit in solè auctoritate mandantis, & gratificatione ei faciendâ per opus ejus nomine patrandum, adeoque mandato revocato nil manet ex parte mandantis in mandatario: quod non ita apparet in consilio.

Quando dicitur contra tenetur.

Differencia inter mandantem & consulentem.

43. An certum de damno, dubium in consilio, datam in fluxum, ne auctori restituatur.

Petes I. an teneatur ad restitutionem, si re examinata sit dubium, an consilium (idem est de mandato, alve concausâ injustâ) influxerit in ipsum opus v. g. furti aut homicidii? Resp. si dubium sit, an sit datum consilium, vel an opus malum perpetratum, v. g. homicidium cum effectu sit securum, satis constat nullam esse obligationem. Si autem constet de consilio, & simul de corpore delicti subsecuti, adhuc non teneri consultorem, veluti in possessione contra dubiam damnificationem constitutum, censent plurimi *Joannes Medina, Petrus Navarra* & alii ex *Dicastillo* relati apud *Franciscum Bardæ discipulat. 6. de Consc. dub. c. 9. §. 13.* Verum plures tum Canonistæ, tum Theologi, signanter *Covarruvias, Sanchez, Lessius c. 13. dub. 4. in fine* (etsi in prima Editione oppositum tenuisset) & alii apud *Bardæ sup.* Valde probabiliter oppositum tradunt: cum enim de delicto, & sufficienter causâ data constet, præsumptio est contra consulentem, qui inculcabit onus probandi contrarium: neque etiam præsumitur alter (nisi intentio malè faciendi aliunde constet) malum facturum secluso consilio. Dum autem latet veritas, recurrendum est, etiam in foro conscientia ad præsumptionem feri externi. Ob quam etiam moraliter delictum ipsum in possessione esse videtur contra consultorem. Unde consequenter in tali dubio de homicidio consultor censendus esset incurrisse irregularitatem. Censet tamen *Bardæ sup.* ex æquitate minuendum ex parte pro rata dubii onus restituendi, eò quod quæ ex præsumptione procedunt, sint minoris efficacitæ; ut idcirco etiam in foro externo delicta in præsumptio.

umptionibus fundata non puniantur poena ordinaria, sed minori seu extraordinaria.

44. Non requiritur generatim, ut consulens sit causa sine qua non damni.

Petes II. An consulens (idem est de mandante & aliis) teneatur ad restitutionem, etsi non sit causa sine qua non damni? Resp. indubie quod sic, quando hic & nunc efficaciter influit in damnum, etsi noverit ipso non suadente, fore alium, qui suavisset; ipso non mandante, fore alium, qui mandasset &c. Quia enim prevenit damnificationem, prevenit consequentem obligationem restituendi. Et verè talis est causa, sine qua, aut alia simili supplente locum & vices, damnum non fuisset illatum. Similiter id patet in causis physicis: nam si duo independentes ab invicem infligant singuli simul Petro vulnus lethale, singuli tenentur, etiam in solidum, in defectu alterius: aliàs enim neuter teneretur ad restitutionem; quod est absurdum. Quæ admodum etiam ignem applicans domui est causa incendii, obligaturque ad restitutionem, etsi non sit causa sine qua non; puta quia alius non defuisset.

45. Si aliter ut placidè determinatus ad damnum, an teneatur ad restitutionem.

Si verò sine tuo consilio vel mandato alter jam aliunde erat determinatus ad damnum inferendum, quod æquè ac eodem modo intulisset, est communis sententia Doctorum & certa (intelligendo nempe illam conformiter ad rationem subjunctam) ut inquit Lessius c. 13. dub. 2. te non teneri ad restitutionem; eò quod tunc mandatum vel consilium tuum inefficax sit, & solum concomitantè se habeat.

An tenearis si moveris, ut propterea citius, animosius &c. fieret. Opinio affirmans probatur.

Secus censent plurimi, præsertim Recentiores, cum Cajetano, Joanne Medina, Soto, Petro Navarra apud Lessium sup. (qui id ipsum valde probabile, & in praxi ordinariè sequendum censet) si tuum consilium vel mandatum moverit, ut citius, vel animosius, vel atrocius fieret: eò quod tu verè & efficaciter influas in damnum.

46. Opinione gans cum suo fundamènto.

Nihilominus oppositum censent multi gravissimi Doctores pro quo referuntur Alexius, D. Thomas, Richardus, Antonius, Gabriel, Silvester, Navarrus & alii. Ob quorum auctoritatem id probabile censent passim alii Doctores, notanter Lessius sup. & quia tunc censent moraliter non tam causa damni quoad substantiam (ad quam causa damnificativa jam erat determinata) quam quoad circumstantiam, adeoque non tenearis substantiam damni reparare. Unde etiam alii passim admittunt, quod non teneatur ad restitutionem, qui volenti furari hodie, suadet, ut furetur cras; volenti furari centum, suadet ut furetur viginti: immo quod parato ad furandum centum suadens, ut furetur ducentos, non teneatur ad restitutionem, nisi istius præcisè excessus.

47. Causa

Sed huic Doctrinæ multum obstat, quod revera consulens & mandans influat

in ipsam substantiam damni, si executor, etsi antecedenter ex se aut ab alio determinatus, per me novè motivo excitetur, sic ut voluntas mea motio fieret, quamvis aliàs antecedenter determinatus non fuisset. Quod frequens est in moralibus, ut scilicet determinatus ad aliquam actionem, accedente novo motivo denuò determinet se ad eandem, ipsam operaturus, etsi prius motivum desisset. Secus est, si consilium vel mandatum meum non movit, adeoque non influit. Si ipsum etiam verè non moverit neque influerit in substantiam, sed præcisè in ipsam damni circumstantiam, verè non tenetur, nisi in quantum circumstantia ista est specialiter damnosa. Unde quia dam qui suadet furi, ut furtum differat, ordinariè saltem (interdum posset oppositum contingere) non censetur fur inde moveri ab substantiam furti, sed ad solam dilationem, quæ specialiter non est damnosa, immo plerumque utilis damnificando, censetur scilicet ordinariè non teneri ad restitutionem. Similiter non tenetur, qui suadet, ut furetur viginti, cum aliàs furaretur centum: censetur enim suasio abstinendi à majori, etsi non ab omni, à quo supponitur non posse averti. Quin immo talis gerit utiliter negotium domini, eique beneficium potius, quam injuriam præstat. Idem est de eo, qui determinatum ad occidendum fustibus, movet ad occidendum gladio. Qui autem determinatum ad furandum minus suadet ad amplius, v. g. volenti furari equum suadet, ut furetur quoque ephippium & capistrum, ordinariè non videtur similiter nisi ad excessus restitutionem teneri: cum illius consilium non ita feratur aut moveat ad substantiam damni, quam ad istum excessum.

hanc arguitur.

Ad quid teneatur suadens furti dilationem in crastinum.

Quid censendum de eo qui suadet auferri minus.

Vel qui contra suadet auferri aliquid amplius.

An volenti furari minus licitè suadentur ut furetur minus à tertio.

Quid si fur habeat anceptus inter utrumque.

An saltem in genere possit ingeri minus.

Petes III. An volenti furari amplius à Petro, liceat suadere, ut potius furetur minus à Paulo? Resp. in primis licitè id fieri, quando Paulus vir opulentus creditur fore aut rationabiliter debere esse contentus modico, quid pati, ut gravius damnum Petri pauperis, impediatur. Idem est, si fieret animo procurandi Paulo compensationem damni minoris. Item si fur determinatus erat furari ab utroque, licitum est suadere, ut abstineat saltem à furto majori. At si cogitans de utroque anceptus habeat, communis satis Doctrina asserit non posse consuli, ut damnum Paulo inferat, quod minus est: eò quod non liceat innocentem juvare cum gravi damno alterius innocentis, qui tantum juris habet ad suum, quantum alter ad suum, etsi hoc foret majoris pretii. Varii nihilominus censent posse in genere consuli, faciendum esse minus malum: quod tum demum admittit Wiggers c. 2. dub. 4. in fine, quando fur interrogaret, quodam sit minus

*minora
mala potius
facienda.*

minus malum, volens id ipsum facere; quasi alias moraliter censeatur inclinare furem ad damnum Pauli, qui furi accipit inter utrumque, proponeret sumptum & subsumptum hilcursum, nempe: faciendum potius, quod minus est, atqui hoc est minus.

49.
*Of. mo Lu-
go & Pon-
cii.*

Quamquam *Lugo disp. 19. sect. 2. §. 2.* non puret esse illicitum, ut simpliciter tali casu insinuetur veritas, & consulatur furtum minus; eo quod alter non possit propterea esse rationabiliter invitus. Additque noster *Poncius d. 52. q. 9. n. 56.* voluntatem conditionatam, qua suadens cupit a fure potius fieri, quod minus malum est; non esse alteri injuriosam, veluti cujus emolumentum divino honori est postponendum. Quando autem fur de Paulo non cogitabat, non posset & ei ingeri juxta *Lugo sup.* & alios communiter. Quod tamen *Poncius sup.* ob rationem praemissam honoris divini negat in casu, quo aliter non posset malum majus avergi. Existimatque, cum eodem *Lugo* posse in casu aequalis mali prospici amico, rogando furem determinatum ad furandum a Petro vel Paulo Guentos, ut pareat Paulo amico. Videri potest *Lugo sup.*

§. IV.

De Consentiente.

50.
*Consentien-
tes quomo-
do peccent,
ac tenean-
tur ad da-
na praestan-
da.*

CONSENSUS exterior in opus injustum est obnoxius restitutioni, quando vere est causa damni, alias non. Ut proinde consensum interius aut exterius praebentes in opera injusta, quae ab eorum consensu nullatenus pendent, aut in quae ipsorum consensus non influxit, etsi graviter peccent, etiam contra justitiam; non tamen teneantur ad restitutionem ex hoc capite: quamvis ratione animationis, consilii &c. possent teneri, si eaque consensus aliorum causent. Quod si vere etiam non defutura suffragia v.g. pro injusta sententia, pro iniqua gabella, electione indigni &c. indubie teneor ad restitutionem, si suffragium prior feram, utpote una constituens causam efficacem damni, nempe majorem partem suffragantium, sicque praeviens obligationem, quam alter contraxisset.

51.
*Quid cen-
sendum de
suffragan-
tibus post
sufficientem
numerum
suffragio-
rum.*

Seculis censent Doctores communiter, ut refert & sequitur *Lugo d. 19. s. 2. n. 17.* contra *Wiggers Tr. 3 c. 2. dub. 5.* de suffragantibus post numerum suffragiorum completum, seu praevia majori parte suffragantium, eo quod horum praecise suffragia sint efficax causa damni; sic ut ipsum aequè sequeretur, etsi posteriora suffragia decissent: cum è contra deficientibus prioribus, aut aliis similibus horum locum suppletibus damnum non fuisset illatum. Nec obstat, quod decretum seu sententia

formetur, & proferatur etiam nomine posteriorum suffragantium; nam pariter formatur & proferatur nomine totius congregationis vel Senatus, etsi hi non dedissent suffragium, considerata solum pluralitate suffragiorum. Videturque Cardinali *de Lugo* (qui refert *Molina*) contra plures consequenter idem dicendum, etsi suffragia fuerint occulta, si postea constet tuum suffragium sufficientia invenisse. Ignorantia enim prior facit solum, ut puteris, non ut vere fueris efficax causa damni. Communiior tamen & faciliior est doctrina in casu, quo suffragia sunt publica, & posteriores cernentes priorum suffragia vicisse, atque ita sua nil profutura, ceteris accessit. Quod etiam fatetur *Sylvius q. 62. art. 7. §. 5. De Consentiente*, rectè quidem addens, quod adhuc peccent mortaliter, sed male, quod contra justitiam: indubie enim illam violant, etsi damnum efficaciter non operentur.

Praemissa nihilominus intelligenda sunt in casu, quo priora suffragia sunt irrevocabilia, aut saltem certo non revocanda; prout interdum quando in Consilio suffragia publice dantur adjunctis motivis, eorum consideratione habitâ prius suffragantes retractant opinionem suam, & ex justitia debent. Immo *Lugo sup. n. 18.* existimat sufficere, quod sint revocabilia; eo quod alias datum necdum sit illatum, adeoque sequatur ex omnibus suffragiis, sicut si simul omnes irrevocabilia suffragia dedissent. Dum autem irrevocabilia sunt, posteriores jam inveniunt damnum datum abque ipsorum opera.

§. V.

De Palpone & Receptatore.

PALPO sive adulator ad restitutionem tenetur, quando adulatione, laudibus, exprobratione ignavia, irrisione &c. movet alterum ad damnum inferendum, vel ad non reparandum illatum, perinde ac dans consilium.

Recurfus seu receptatio similiter obligat receptatorem, quando influit in damnum, ut fiat, vel factum non reparatur. Hujusmodi sunt, qui malefactores occultè intertinent, protegent, securitatem praestant ad damna inferenda aut non reparanda, qui praedas servant, vel aliter se habendo censentur moraliter ad eorum malefacta concurrere.

Hinc etiam Principes, domini, parentes &c. si non compellant valallos, famulos, filios familias &c. quos norunt confisos in ipsorum potentia injustè agere, indeque animatos, & sub patrocinio ipsorum tuto receptos delicta committere, eadem in seiplos transumunt.

Notant

54. Notant tamen varii Doctores, quod ex metu gravi excubentur interdum receptantes fures in suis domibus, eiusque alimenta præbentes, prædas custodientes, easque furi reddentes. Quæ etiam absque expressa vel tacita additione receptaculi, post furtum patratum, furem ad necem quæsitum, ne comprehendantur & occidatur, occultat, haudquaquam censetur receptor: hoc enim velut casu & per accidens fit, supponiturque non dari furi in posterum spes similis refugii vel adiutorii: tunc namque si postea fur vias suas repetat, damnum istud non censetur causatum, sed merè per accidens sequi opera præfatum misericordiz. Quamvis revera dissuadenda sit, & interdum peccaminosa huiusmodi iustitiæ impeditio in mali generis, spei & consuetudinis furibus alijsve malefactoribus. Si etiam quæretur fur in ordine ad restitutionem rei ablata, sanè qui hunc impedit occultando, socius furtum meritò censetur. Unde c. Si res aliena 14. qu. 6. ex Augustino Epist. 54. habetur: Illud verò sidentissime dixerim, enim, qui pro homine ad hoc intervenit, ne male ablata restituat, & qui ad se confugientem, quantum honestè potest, ad restituendum non compellit, socium esse fraudis & criminis. Advocati nihilominus licitè defendunt malefactorem in iudicio quoad ea, in quibus ipsemet potest se iure defendere & excusare, v. g. quando culpa est occulta, aut nequidem semiplenè probata, quando non servato ordine juris vexatur &c. Defenditur enim non quatenus malefactor, sed quatenus jus habens.

S. VI.

De participante.

55. Participans in re scilicet furtiva seu præda injusta, tenetur restituere totum, quod ad eum devenit, sive bonâ, sive (quod possimum hic spectatur) malâ fide. Quod si quid bonâ fide acceptum fuerit consumptum, tenetur in quantum factus est ditor. Participans autem in ipsa injusta actione generatim quicumque quovismodo concurrat ad ipsam, sive partialiter ex parte causæ, sive partialiter tantum ex parte effectus. Specialius autem participare in actione injusta dicuntur adjuvatores physici ipsius executionis, sive qui aliter quàm modis præmissis ad ipsam concurrunt, auxiliumve præstant, v. g. scilicet apponunt, vel eas sustinent fure ascendente, qui excubias agunt, qui instrumenta suppedant, qui furem comitantur defendendi causâ, qui juvant effringere, alportare &c. Qui semper tenentur ad restitutionem hoc ipso, quo aliquid auxilii ad iniquam executionem præstantur.

Herincx Sum. Theol. Pars III.

nem contulerint, saltem si id sponte & sine compulsionem fecerint. An autem vel qualiter gravis metus interdum excuset, vide apud Lessium cap. 13. dub. 3. num. 29. & segg. & alios.

In particulari movetur difficultas, ad quid teneantur milites injurè invadentes & spoliantes urbem. Ubi in primis supponitur in solidum obligari ipse præfectus belli, idemque est de consiliarijs ad factum permoventibus. Gregarii autem milites juxta Petrum Navarra, & plures alios non tenentur, nisi pro parte prædæ, quæ ad singulos devenit, & damnificatione, quam quisque intulit. At Cajetanus, Adrianus, Joannes Medina & alii obligant quoslibet in solidum ad restitutionem totius damni in defectum aliorum. Quod tunc verum putat Viggers cap. 2. dub. 5. quando omnes communi consilio aut mutuâ exhortatione, & instar unius manus invadunt aliquem locum ad deprædandum (quod sæpius & facilius contingit in minoribus locis, & minori aliqua parte exercitûs) secus si solum jussu superioris absque mutua communicatione fiat invasio, locoque superato quisque incipiat pro sua voluntate prædas agere absque omni respectu, ac dependentiâ ab invicem. Neque enim solet tunc unus ab alio in præda capiendâ dependere vel juvare. Et sic auctor iste conciliandam censet utramque sententiam.

Obstare nihilominus videtur, quod (ut contendit posterior sententia) vix ullum damnum inferatur à milite, alijs non concurrentibus, à quibus auxilium seu defensionem sperat, alijs utique non ausurus: atque ita ad damnum, quod hic miles infert (idem est de singulis alijs) videantur concurrere omnes ij, quorum auxilio parato, furtus hic audet. Quamvis magnitudo damni faciat restitutionem integram frequente, singulis impossibilem, & ut damnum passus sæpe præsumatur contentus, si singuli militum restituant, quod pro sua parte intulerunt, vel prædari sunt.

S. VII.

De Cooperantibus negativè.

Mutus, seu qui tacet, dum deberet loqui prohibendo, reprehendendo, dissuadendo, claudendo, vel strepitum edendo: Non obstantis, seu non impediens, dum potest & tenetur: Non manifestans malefactorem ante furtum pro damno impediendo, vel post furtum pro damno reparando (qui sunt tres modi cooperandi indirectè seu negativè) si teneantur damnum impedire ex justitia (puta ex contractu vel ex officio seu quali contractu) tenentur

56. In exspoliatio-
tione urbis
an singuli
teneantur
in solidum.

Opinio prima
negat.
Secunda
affirmat.

Tertia
utramque
conciliat.

57. Arguitur
in favorem
secunde
opinionis.

58. Quam
cooperantes
negativè.

Obligati ex
officio vel

contractu
tenentur ad
reparatio-
nem damni.

59.
Iidem spe-
cificantur.

Famuli ad
quid te-
neantur hac
in 70.

60.
Qua causa
predictos
excuset.

61.
An compen-
sanda sint
multae ne-
glectae.

tenentur ad restitutionem; cum per injuriam sint causa damni, illud passio habente jus ad actionem positivam impeditivam ejusdem damni.

Ex officio obligantur Principes, Magistratus, Praetores, duces belli &c. adeoque ad restitutionem tenentur, si, cum possunt non impediunt furta, latrocinia, & similia mala: propterea enim stipendia accipiunt a republica. Idem est de ijs, qui velut ex contractu obligantur, accipientes stipendia pro custodia vinearum, silvarum &c. Item de tutoribus & curatoribus, quoad impedienda pupillorum & minorum bona. Item de famulis, quos concernit servare res domini contra fures extraneos: is autem cui custodia domus, aut particularis rei, v.g. horrei, penus &c. data clave aut alio modo, etiam in ordine ad domesticos, est commissa, obligatur etiam contra hos impedire damna domini. Alias titulo facultatis non tenetur ex justitia (et si teneatur ex charitate) contra alios domesticos custodire res domini, ut habet *Lessius cap. 13. dub. 10. nu. 75. VViggers c. 2. dub. 6. n. 51.* & alii: et si inter domesticos & extraneos non distinguit *Poncius d. 52. q. 9. in fine.*

Obligati ex justitia vel quasi justitia nihilominus exculantur ratione jacturae notabilis; eo quod non videantur ordinari officia assumi cum tanto onere; nisi quid amplius postulet pactum. Quo modo autem, & qualis culpa exigatur, in *disp. 5. de Restit. in comm. quest. 3.* dictum est. Quod si incertum sit, an damnum impediri potuisset, aestimanda saltem est spes successus, si actio obligans fuisset adhibita.

An vero custodes & vigiles non manifestantes eos, qui v.g. lignant, aut vectigalia non solvunt (idem est, si fiscus non accuset, judex non condemnet) teneantur ultra damna solvere ipsas multas transgressoribus vel reis statutas, dubitari posset. Et quidem Doctores passim cum *Silvestro, Navarro, Lessio sup. dub. 10. num. 73.* contra *Petrum Navarra, Soto, Salton* apud *Lessium sup. num. 72.* censent, quod non: eo quod invigilantes hiisce rebus ex officio non teneantur multare vel accusare, ut respublica dicitur multas, sed solum ut damna impediuntur: adeoque ex mente reipublicae aut Principis tales non videantur obligati ad praestandas ipsas multas neglectas. Nihilominus si quis privatus a republica conduxisset jus multarum justarum, custodes ab ipso constituti tenebuntur praestare multas neglectas, saltem quantum spes earumdem, transgressione manifestata, valebat: haec enim mens apparet manifesta in eo, qui ad proprium lucrum ex multis captan-

dum principaliter conductionem iniit, & custodes instituit. Eodemque censet *VViggers cap. 2. dub. 7.* esse verius in custodibus & praefectis a republica institutis quoad multas impositas non solventibus vectigalia, & contra inferentes damna in bonis publicis: quod tamen alii plures non admittunt, veluti haud satis probatum.

Quod si obligatio vi officii vel contractus, adeoque justitiae, non subdit, adhuc supposito quod damnum proximi abique notabili incommodo impediri possit, obligati ad id charitas, eaque sola; cujus tamen defectum non esse restitutioni obnoxium, patet. Ita Doctores communiter. Estque hoc verum, etsi non solum quis non impediatur, sed etiam suadeat alteri, ne impediatur, v.g. furtum aut latrocinium; dum tamen abest vis & fraus (quo casu indubie est obligatio restituendi, uti vera injuria; & de hoc loquitur *Joannes Medina*, dum videtur contrariari, ut eum explicat *VViggers cap. 2. dub. 6. num. 45.*) cum non fecerit per hoc damnificatio injuriam, qui ad tale auxilium non habebat jus, sed solum ut relinquere- tur in libera alterius voluntate.

Nec obstat, quod c. *Quanta 47. de Sentent. Excommunic.* dicitur: *Eos delinquentibus favere*, adeoque puniendos (ut ex praemissis ibidem colligitur) interpretans, qui cum possint, manifesto facinori desinunt obviare. Tum quia tales favent negativè & quidem culpabiliter suntque adeo poenae digni. Tum quia sermo est de obligatis ex officio impedire, ut explicat *Glossa*. Tum quia secluso officio favent praesumptive; juxta id quod dicitur c. *Sicut dignum 6. de Homicidio, non carere scrupulo societatis occulta, qui manifesto facinori (varia exemplaria addunt, non, sed repugnat sensui, & vetustioribus Codicibus) desinunt obviare*, cum scilicet facile possunt, quia nimirum contra tales est praesumptio aliqua; quae tamen pro consententia eliditur, dum constat verè societatem non lesisse. Similiter quod c. *Sicut dignum* dicitur, *qui potuit hominem liberare a morte, & non liberat, occidit*, intellige cum *Glossa*, si tenebatur ex officio. Vel occidit, id est, culpabilis ei est occisio per alium sublecuta, quatenus ei voluntaria quodammodo, etsi non proprie culpa injuriae. Quomodo etiam relato *Ambrosio* (in quo tamen non reperitur) c. *Palce dist. 86. Si non pavisti, occidisti*.

Petes, an qui pecuniam accipit, ne clamet, aliàs non obligatus ex officio clamare, teneatur ad restitutionem? Resp. in primis non teneri ad restitutionem pretii promissi (quando positum est id, ob quod pretium restituatur)

62.
Seciso offi-
cio vel con-
tractu, obli-
gat sola
charitas ad
impedienda.

Quid si
quis alteri
suadeat, ut
impediatur.

63.
Varii Co-
mmentarii
cantur.

64.
An priva-
tus pecuniam
acceptam
clamat teneatur
ad restituendum.

tium fuerat promissum) vel muneris dona-
ti; nisi sit pars furti, quæ domino utique
restituenda foret. Ad restitutionem autem
damni obligatur juxta Saloth, Petrum Na-
varra, Lessium, Diana (quos refert Lu-
go d. 19. sect. 3. num. 102.) VViggers Tr.
3. cap. 2. dub. 6. & alios; eò quod cen-
seatur per acceptionem pretii, veluti actum
positivum, concurrere positivè, furem
animando & securitatem spondendo. Ver-
ùm non video, cur in rigore loquendo
potius teneatur, qui pretium accipit, quàm
qui gratis se non clamaturum promittit
(quod clarum videtur, nec puto ab Au-
ctoribus prædictis negandum) aut etiam
sine promissione precibus furis annuit, &
tacet: cum etiam tunc locum habeat posi-
tivism animatio furis allegata. Unde & hoc
postremum consequenter dicendum vide-
retur. Ex quo tamen arguit Logo sup. (cui
oppositum videtur in rigore verum, refe-
rens Soto & Navarrum) contra præalle-
gatam doctrinam; addens solam anima-
tionem positivè influentem, non autem il-
lam, quæ oritur ex sola ablatione terroris
(quem non tenebaris ex officio incutere)
esse injustam. Quemadmodum sciens in-
frare adventum furis, te invento terren-
di, potes citrà injustitiam te subducere, et
si ex tua absentia contingat furem præmis-
sà ratione animari seu asscurari: uti et
etiam contingit, dum jan. animatus ad fu-
randum videt te tacere, vel aliè discedere.

Alioquin facile contingere potest, ut po-
sitiva furis animatio in similibus (qui in-
dubiè gravissimè saltem charitatem non
impediendo lædunt, nisi grave incom-
modum proprium ipsos excuset) accedat, quæ
vinculum injustitiæ addat.

§. VIII.

Quo Ordine teneantur Cooperantes restituere?

65.
Opinio af-
firmans
non teneri
numm ante
alterum,
sed singulos
pro rata.

PETRUS Navarra, apud Lessium &
VViggers locis mox citandis, fuit ni-
tè confirmare omnes concurrentes teneri
juxta proportionem influxus singu-
los ad restitutionem alicujus partis, ut
te causas invicem juvantes ad illationem
damni; v. g. si damnum sit sex aureorum,
mandantem suo nomine fieri obligatum ad
restituendos tres, executorem duos, lau-
datorem unum. Quod Lessius cap. 13. dub.
5. num. 43. censet non improbabile, uti &
VViggers c. 2. dub. 8. qui tamen putat non
probabile quoad causas negativas. De qui-
bus infra idem patebit.

66.
Contraria
opinio com-
munis pro-
batu.

Nihilominus Resp. cum communi Sen-
tentia, quòd sicut non omnes concausæ
sunt æquè principales in damnificatione,
sed velut subordinatæ, sic meritò censetur
subordinatè in obligatione ad resti-
tuendum. Quæ circa cooperantes, alij pri-
mo loco, alij secundo, alij posteriori ad-
huc loco tenentur. Et quidem primo lo-
co obligari dicitur, quo restituente, cete-
ri liberantur, quique alijs refundere de-
bet, si quid restituerint. Secundo loco
tenetur, quo restituente, liberantur cete-
ri, dempto primo, & sic de alijs. In eo-
dem autem gradu dicuntur obligari, qui
æquè immediatè obligantur, etsi inter-
dum pro inæqualitate influxus unus obli-
getur plus quàm alius restituere. Horum
autem si quis totum restitueret, teneretur
alter ejusdem gradus refundere pro ratio-
ne sui influxus.

Itaque primo loco tenetur, qui habet
rem alienam in se aut in æquivalenti. O-
bligatio enim quæ ex ipsius rei detentio-
ne nascitur, est prima & potissima, atque
in interia postrema. Unde etsi alii resti-
tuisent, ad detentorem pro compensa-
tione recurrere possent. Secundo, tene-
tur mandans, si quis fuerit, nec manda-
tum sufficienter revocaverit. Ipse enim
censetur principalis auctor, exequens au-
tem veluti instrumentum illius: dumque
per alium suo nomine vult damnum in-
ferri, censetur hoc ipsum seu onus conse-
quens primò in se suscipere. Tertio, exe-
cutor: quia ceteri tantum influunt in
damnum ipso mediante, neque ipsius obli-
gationem in se suscipiunt, cum non eo-
rum, sed proprio nomine agat. Quarto,
alii positivè cooperantes, qui dum omnes
æque immediatè influunt, nullam inter
se habent subordinationem ut patet in con-
sultente, adulante, receptatore. Si tamen
unus alio mediante influxit, v. g. fualor
adulatoris, tenetur priori loco, qui im-
mediatè influxit, v. g. ipse adulator.
Nisi quòd sicut mandans executionem
tenetur ante executorem, sic mandans
consilium d. 1. laudari &c. ante hujus-
modi consultorem, laudatorem &c. te-
neatur.

Quintò denique juxta Doctores com-
muniter tenentur cooperantes negativè:
hi enim tenentur, in quantum non impe-
diunt causas positivas, adeoque satisfac-
ciant, si efficiant, ut hæc restituant. Con-
firmatur: quia earum defectus est quasi
posterior maleficio causarum positivarum,
adeoque ridiculum videretur, quòd cau-
sæ positivæ à negativis exigerent, ut com-
pensent incommoda, quæ ob maleficia
sua sustinent, quoniam non fuerint ab
istis impeditæ: officii enim studere de-
bent indemnitati innocentium, non ma-
lefactorum. Ipsi autem negativè coope-
rantes tenentur inter se eodem ordine,
quo tenebantur impedire, v. g. prius
prætor particularis, custos aut vigil, vel
cui immediata cura incumbit, quàm
prætor generalis, aut ad quem univer-
salius & mediatius cura spectat, qui so-
lum

Quis dica-
tur teneri
primo loco,
quis secun-
do, qui in
eodem gra-
du.

67.
Primo loco
tenetur qui
alienum in
se vel acqui-
valenti ha-
bet.
Secundo lo-
co man-
dans.

Tertio exe-
cutor.

Quarto
positivè coope-
rantes.

Quando
inter hos
sit ordo.

68.
Postrema
loca tene-
tur coope-
rantes ne-
gativè.

Quis inter
eos ordo.

lūm invigilare debet, ut aliā officio suo non desinat.

69. *Vigilare fraudem impellens ad mandandum aut aliter cooperandum, p̄ri loco notur.*

Observandum tamen qui per injuriam id est, per vim vel fraudem coegit vel induxit alterum ad mandandum, colendum &c. tenetur ante sic coactum vel indutum; adeoque sic compellens alterum ad mandandum tenetur primo loco, utpote alteri injutta causa damni, quod vim vel fraudem passus ex restitutione alioquin pateretur. Præterea damnus passus non debet duci per ambages, sed videtur posse agere immediate contra executorem, qui in recursum suum habere potest ad mandantem.

70. *Remissio uni cooperantium facta, qui excuset ceteros.*

Petes, an si damnus passus uni remittat omnes restituendi, ceteri liberentur? Resp. si condonet obligato primo loco, ceteri omnes liberantur: si condonet ei qui tenetur secundo loco, liberantur omnes, dempto primo, & sic consequenter. Si condonet uni æqualiter seu in eodem gradu obligatorum, liberantur ceteri ejusdem gradus, atque etiam posteriores ab obligatione partis ab illo debite. Unde si tres debeant singuli restituere mille, uni facta condonatio, duo alii adhuc tenentur singuli dare mille, & non amplius. Si autem unus ex his duobus deficiat, tenetur alter dare mille quingentos; alii enim quingenti erant refundendi à primo, cui facta supponitur plena remissio.

QUÆSTIO IV.

De Restitutione Facienda ratione Rei Acceptæ.

71. *Res aliena ubivis est iam bonæ fide extet, domino restituenda est. Qui illam vindicare potest non refuso pretio. Limitatio.*

CONSTAT in primis apud omnes rem alienam, ubicumque reperitur, etiam apud bonæ fidei possessorem, debere restitui domino; qui eandem ubivis reperitam potest sibi vindicare, etiam non compensato pretio, in quod fortè pro illa alter, etiam bonæ fide dederit *L. 3. §. 23. ff. de rei vendic.* Cum æquum non sit, ut dominus rem suam emat. Nisi quis fortè rem emerit exiguo pretio cum intentione domino, si appareat, reddendi, cujus quidem aliter re suâ penitus carituri (quod ex circumstantijs sapis potest dijudicari) negotium utiliter se gerere existimabat; tunc etiam in utroque foro tenebitur dominus pretium restituere; juxta *Covarruvias, Molina, Lessium c. 14. dub. 3. nu. 20.* & alios passim ut citat & sequitur *Lugo d. 17. sect. 1. nu. 2. arg. Inst. de Obligat. que quasi ex contractu §. 1.* Favet quoque *c. Rapinam 14. q. 5.* ubi dicitur illicita emptio rapinæ, nisi eâ intentione, ut cui est ablata, reddatur. Iniquum etiam foret, ut quis amitteret id, quod expendit in gratiam domini, cujus negotium utiliter gessit. Secus censent Doctores, si nimium dederit, quasi

tunc ad excessum compensandum non teneatur. Nihilominus juxta *Lugo sup. nu. 4.* (quod tamen in foro saltem externo non admitteretur, & periculum pravarum cum furibus collisionum) idem est, si simili intentione datum fuerit pretium justum pro re, quæ aliter comparari non poterat, & seebatur domino gratissima ac valde necessaria, & quam alioquin recuperare non potuisset. Itaque quàm primum res detenta noscitur aliena, est restituenda; aliàs contentio incipit esse iniq̄a, sicque accederet titulus iniquæ acceptiois, & effectus consequentes.

Mora culpabilis factores detentionem detinetur incepti injuriam.

Constat II. Eum, qui rem bonâ fide acceptam contumpsit, non tenet ad restitutionem, cognito quod fuerit aliena, nisi in quantum factus est ditior ex ipsa rei consumptione: non enim est titulus unde obligetur, scilicet neque contractus, neque iniqua acceptio, & eque ipsa res accepta, utpote non extans in se aut æquivalenti.

Consumens bonâ fide non tenetur, nisi in quantum factus est ditior.

Unde si durante bonâ fide, res perijt, etiam ex culpa lata, ad nil tenetur. Similiter si rem sibi donatam, alteri bonâ fide donaverit, aliàs donationem illam aut aliam similem non facturus, non tenetur domino (qui tamè rem suam potest vindicare apud donatarium vel alium, ubivis existat) si facturus donationem minorem, hujus solius valorem (cum tenuis tantum profecerit) reddere domino debet, posito quod res donata non sit ab ipso domino vindicabilis apud donatarium, nec ejus (si ab ipso destructa sit) valor queat obtineri. Immediata enim actio domini est in rem, ubivis, etiam bonâ fide, extet; aliàs in eum, qui destruxit. Hic autem si bonâ fide processerit, non tenetur, nisi quatenus inde factus est ditior. Eoque deficiente demum videtur esse domino actio in donantem, in quantum hic similiter factus est ditior.

73. *Quid si res sibi donatam bonâ fide alteri donaverit.*

Si rem alienam bonâ fide emptam rursus alteri vendiderit, dominus habet jus vindicandi rem suam extantem apud venditorem; hic autem habet actionem ad repetendum pretium à primo emptore, rescisso contractu, juxta communem Doctorem sententiam, ut proinde non satisfaciatur secundo emptori, resignando actionem suam in primum venditorem seu ipsum furem: cognito enim defectu (perinde est, quantum ad materiam præsentem, sive sit intrinsecus, sive extrinsecus) cui res vendita erat obnoxia, tenetur venditor emptori de damno compensando, si ve cum seruat indempen; prout vendito vitro pro gemma, tenetur cognito defectu rescindere contractum seu reddere pretium. In præsentem autem res vendita subiacebat notabili defectui, nempe quod sit aliena, ideoque non transferribilis in dominium emptoris; qui proinde jus

74. *Si res emptam alteri vendiderit, secus tenetur emptor habet actionem ad repetendum pretium.*